

Данка Ковачевић, Дубравка Ковачевић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

ЛУДИЛО НАРАТОРА У КРАТКОЈ ПРИЧИ ЖУТЕ ТАПЕТЕ ШАРЛОТЕ ПЕРКИНС ГИЛМАН

Рад се бави проблемом лудила наратора и покушава да да одговор на питање какво је то лудило које јача креативност и слободу писања. Такође покушава да докаже да стања менталне поремећености, хистерије, параноје побољшавају креативност и једини су начин битисања наратора. Лудило представља отпор друштвеним конвенцијама, читавој медицинској пракси 18. и 19. века. Поремећеност изазива не само неиспуњавање друштвених норми већ и опседнутост ужасним жутим тапетима на које се пројектују сви стресови и узнемиреност. Наратор ствара лудило и лудило ствара њега.

Кључне речи: лудило, наратор, жуте тапете, нервна поремећеност, неурастанија

Лудило наратора у краткој причи Шарлоте Гилман ("The Yellow Wallpaper", Charlotte Perkins Gilman) представља спектар понашања која су окарактерисна одређеним абнормалним моделима. Затим једну менталну нестабилност и облик душевног поремећаја који спречава разумно и логичко мишљење. Наратор је жена, беспомоћна пацијенткиња која прича причу о својој затворености, усамљености, „болести“, покушавајући да се излечи одмором у изолованој соби са жутим тапетима. Пошто јој је забрањен рад и писање она крије записе дневника од свог мужа, како би се опоравила од како он то назива „привремене депресије и нервозе“. Последице заточености оштећују њено ментално здравље, а ова ментална болесница, изолована од друштва, пада у психозу јер не постоји ништа што ће је покренути и омогућити да слободно пише. Она је опседнута бојом и моделом жутих тапета. Њено лудило манифестовано је као прекршај, повреда друштвених норми уз могућност да она постане опасна за себе и друге.

Поставићемо питање да ли ментални поремећај утиче на способност болесног наратора да пише и какво је то лудило које подстиче слободу писања и развијања креативних мисли? То је лудило које разара, инхибира било какве наговештаје и покушаје наратора да се опорави (да ради, уместо да се одмара, да се повеже се

друштвом а не да остане изолован), а сви покушаји бивају одбачени користећи језик који га стереотипизира као ирационалног и стога неподесног да понуди идеје о свом стању и пронађе спасење у писању.

Критичари¹ су склони да такву врсту лудила опишу као облик постпорођајне депресије због алузија на дете које не може да види, али свадљивост, непрестани стресови, стално присутна и вечна потреба за писањем, немир који уништава, говоре супротно. То није депресија јер наратор не пада у стање меланхолије, потиштености, безвољности већ има жељу да ствара. Иако понекад усхићење јењава због све јачег осећаја изгубљености, очаја и болести. Лудило изазива замор који спречава слободу стварања јасних и разборитих мисли².

Ментална узнемиреност наратора не дозвољава му да пише па он тумачи жуте тапете све док не пронађе излаз. Поремећеност изазива не само неиспуњавање друштвених норми већ и опседнутост ужасним жутим тапетама на које се пројектују сви стресови и узнемиреност. Беспомоћна пацијенткиња цепа тапете, трага за недовршеним облицима и шарама. Замишља жену која пузи и почиње да верује да је она једна од њих. У свету непоузданости и несигурности једино што је чини срећном у нестабилности свог живота представљају оквири, линије које прати, са којима као да тајно разговара³. Очи које буље, шаре које се крећу, жена која пузи и излази из њих су део њеног новог живота. Лудило код пацијенткиње изазива мржњу, страх и параноју. И оно што је у почетку било само подстицај (соба, тапете) сада се мења, мутира и постаје интригантно. Пацијенткиња полако постаје свесна да губи разум и да јој прети нервни слом. Она у почетку није смела да пише али је на

1 Bak, John S. "Escaping the Jaundiced Eye: Foucauldian Panopticism in Charlotte Perkins Gilman's 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 31.1 (Winter 1994): 39-46. Crewe, Jonathan. "Queering 'The Yellow Wallpaper'? Charlotte Perkins Gilman and the Politics of Form." *Tulsa Studies in Women's Literature* 14 (Fall 1995): 273-293.

2 „I think sometimes that if I were only well enough to write a little it would relieve the press of ideas and rest me. But I find I get pretty tired when I try.“ *The Yellow Wallpaper*, *The New England Magazine*, Volume 11 Issue 5, January 1892.

3 „There is a recurrent spot where the pattern lolls like a broken neck and two bulbous eyes stare at you upside down. I get positively angry with the impertinence of it and the everlastingness. Up and down and sideways they crawl, and those absurd, unblinking eyes are everywhere There is one place where two breaths didn't match, and the eyes go all up and down the line, one a little higher than the other. I didn't realize for a long time what the thing was that showed behind, that dim sub-pattern, but now I am quite sure it is a woman. By daylight she is subdued, quiet. I fancy it is the pattern that keeps her so still. It is so puzzling. It keeps me quiet by the hour.“

The Yellow Wallpaper, *The New England Magazine*, Volume 11 Issue 5, January 1892.

крају приморана да чита и пише тапете. И пре него што доживи нервни слом она схвата да не може да живи затворена већ да мора да тражи излаз у тапетима.

Објашњавајући ток процеса лудила који се преноси са тела на тело (који се преноси са жене са тапета на нашег наратора) и истовремено мења, наратор објашњава сопствени начин читања тапета, односно приступ креативном стварању и његову важност. Наратор својим лудилом покушава да објасни начин читања тапета, преносења креативног доживљаја и преузимања новог подстицаја за писање. На тај начин он посвећује пажњу онима због којих покушава да протумачи тапете. Лудило, немир, раздражљивост изазивани опседнутошћу тапетима представљају могућност комуникације која није производ друштвене добити. Наратор као да нам чином лудила показује преокрет од реторике лудила ка лудилу реторике. Неизрецивост саме теме наратор узима као повод за тражење аспеката који поседују оно што је лудо. Оно што се уочава јесте начин на који наратор идентификује лудило које је: „жеља за писањем, креативним стварањем“, супротност друштвеним нормама, типична дијагноза жена тога периода, психичка агонија, избезумљеност и несигурност.

Наратор, нервно оболела болесница, жена ограничена друштвеним нормама полако губи разум мислећи да је жена која је побегла са тапета. А све време осећајући параноју, страх да може напустити собу и доживети нервни слом. Ради се о интеракцији наратора са дискурсом лудила, где се овладавање креативним импулсом стварања одвија преко интеракције са тапетима. У почетку као да постоји неконзистентност између лудила као бити, суштине нараторовог живота и изолованог ограниченог простора. Али ипак можемо рећи да соба, ужасне тапете, лудило, жена која избија постају природно окружење и основа његовог стварања и слободе. Тако да се једино у својој поремећености и изолованости као и нервној растројености осећа сигурним. Лудило је основа његовог стварања, креативности. Спретно кретање ка лудилу а не бивање у лудилу, значи преокрет кроз који се наратор одупире оквирима писања. Бежањем у лудило он руши оквире сопственог писања не теоретичући, моралишући, већ сигурно корачајући ка смислу постојања. И тако напада друштво, медицину, основни смисао постојања жена. Лудило као услов писања представља посебан начин постојања и брисања. Тражење сигурности са истицањем важности управо тог тренутка. Наратор нам даје могућност сопственог препознавања и спасења. Само се још једном потврђује да је лудило представа о

другом, другим бићима која се појављују и преузимају власт. Али и после лудила доћи ће нека нова бића која ће такође бити ван контроле. Поменути лудилом наратор покушава да се ишчупа из канџи конвенција, норми, друштва, да мутира, да се извитопери да би се опет себи вратио. Због свог лудила наратор постаје чудан и другачији. Овде лудило није у области политичког већ друштвеног. И представља испуњење жеље и сигурно уточиште. Оно уноси немир у рационални и трезвени свет лекара, односно у свет супруга Џона. Није ни идеолошки ни патолошки афирмисано већ потврда нараторовог смисла постојања. Због свог лудила наратора сматрају друштвено поремећеним, а владајуће норме нису у сагласности са њим. Наратор постаје пацијент, идеолошки субјект коме је ускраћена креативност.

Он пати од неурастеније, нервне исцрпљености чији су симптоми умор, узнемиреност, главобоља, болови, губитак памћења, несвестица, неуралгија. А све то доводи до нервног слома. То је једно психо-патолошко стање нервне исцрпљености и слабости најчешће узроковане стресом услед неуклопљености у окружење и друштво. Лекари су као терапију препоручивали електрошокове и експерименталне лекове. Ова типична болест жена тога доба лечена је одмором у највећем броју случајева. Наиме у 18. веку ова врста болести карактерисана је као болест нерава док су у 19. веку исти симптоми приписани хистерији. Јер због своје повезаности са нервима и емоцијама, нервне болести су биле уобичајене за жене. Пошто се сматрало да оне имају нежније тело и осетљивији ум па су као последица тога биле подложније било каквом поремећају који би утицао на њихово емотивно стање. Другим речима свака врста личног незадовољства или депресије била је знак нервне поремећености.

Када смо поставили дијагнозу да наратор болује од неурастеније, такође је значајно нагласити да он показује симптоме других болести, нарочито када жуте тапете почињу да утичу на њега. Док замор и депресија указују искључиво на неурастенију, меланхолија, ментална и емотивна узнемиреност су сигурни знаци озбиљне нервне поремећености. А на крају се уочава и хистерија нарочито ако размотримо чињеницу да је наратор млада мајка, тако да се њена ментална нестабилност може објаснити као резултат женске физиономије.

На основу горе наведеног можемо закључити да наратор показује симптоме сваке од поменутих болести, иако је на самом почетку приче нејасно да ли је он заиста болестан. Јер у првих неколико

пасуса једини уочљиви симптоми су блага депресија и жеља да изрази своју креативност кроз писање. Тако да не изгледа као типичан нервно оболели пацијент коме се као терапија предвиђа одмор. Али упркос свему треба истаћи да без обзира да ли дијагноза одговара симптомима нервне поремећености, хистерије или неурастеније, наратор је приморан да прихвати лечење које потискује његову жељу за стварањем. И у сукобу је не само са мужем и братом већ и са читавом медицинском праксом, устаљеним веровањима о поремећености жена, схватањима о репродукцији.

Наратор нас читаоце, својим стањима и све већом избезумљеношћу тапетима, изнова подсећа на судбине других нервно поремећених и хистеричних жена.

Лудило наратора настаје због његове затворености и немогућности да овлада својим умом, а то је још више наглашено и појачано самим изгледом куће и собе у којој борави. Постоје ограде, зидови који закључавају и спутавају⁴.

Наратор користи кратке реченице, прелази с једне теме на другу, што указује на повезаност са моделима, шарама тапета које се цепају, раздвајају и уништавају саме себе у низу контрадикција. Оне су раздвојене на два дела, а то наговештава вечну унутрашњу борбу и конфликт, као и подвојеност личности наратора. Можда нешто покушава да побегне?

Да бисмо схватили поменути нервну поремећеност наратора битно је обратити пажњу на речи које користи и симболику које оне имају.

Ноћ (Night) за наратора представља бег од тог свесног, реда, дана, светлости. Током ноћи подсвест наратора подивља.

Сунчев сјај (Sunshine) се може повезати са жутиим тапетима чија боја бледи са заласком сунца, тако да њихов разарајући утицај слаби. Болесно жута нијанса тапета указује на нервну поремећеност.

Заменицу себе, се ("myself") наратор користи да нагласи и покаже своје место у реченици и друштву. Овом заменицом он није чак ни једнак са обичним људима какав је супруг Џон. Сталним понављањем наглашава се свесност свога стања и још већа нервна растројеност.

Колонијална вила, господска кућа, наслеђено имање („Colonial mansion, a hereditary estate“) представља обичне људе и њихове идеје, неразумљиве у свету ментално поремећених. За нас то је болница

4 „...there are hedges and walls and gates that lock, and lots of separate little houses for the gardeners and people...I never saw such a garden - large and shady, full of box-bordered paths...“
The Yellow Wallpaper, *The New England Magazine*, Volume 11 Issue 5, January 1892.

19. века, затвор и можда једино уточиште нервно растресене болеснице. То је позорница, кућа, средиште дешавања људи, како Stew сматра. То су забрањене личности, недозвољене особености и сексуалност и било који облик романтичне среће. Ова врста господске куће за Лакана представља симболички ред, ред језика. John S. Bak објашњава да господска кућа спаја, утеловљује, сједињује спољна средства забране, било особе било одељења ментално оболелих⁵. У овој кући наратор је сигуран у свом лудилу, не жели да је напусти, она постаје део њега.

За придев (Queer) који значи чудан, необичан, сумњив, смушен, болестан, слаб, хомосексуалан, лажан, Jonathan Crewe каже да га наратор користи у току велике културне промене у значењу **чудан и необичан, (упадљив, настран)**, а затим га замењује еуфемизма који се односе на хомосексуалност, позивајући тако читаоце да препознају ту исту сексуалну жељу као потиснуту а не као одсутну у свету хетеросексуалности. Jonathan Crewe истиче да овај придев такође значи свест и спознају о потискивању које воде до осећаја самоспознаје чудности, настраности, необичности код читаоца⁶. Склони смо да верујемо да наратор користи овај придев да би показао и описао необичност свог стања као и чудност ситуације у којој се налази. Сам придев упућује на болесно окружење и необично понашање које оно изазива. Тиме се појачава значај фактора који изазивају лудило и менталну растројеност.

Заменицом (One) која значи човек, појединац наратор прикрива своју аутономију и наглашава безизлазност из ситуације и немогућност да утиче на своје стање и да промени своју неугодну ситуацију. Понављање заменице појачава разореност и растројеност болеснице и тиме указује на сваког беспомоћног и растрзаног човека поремећене рационалности.

Jeannette King⁷ сматра да реч болест (Sickness) представља бег иако само у халуцинацију, лудило. То је резултат нараторовог отуђења од улоге које му друштво намеће и очекује да испуни. Том речју он наговештава уклањање реалности. Што се потврђује причом, и у томе се слажемо са Jeannette King. Али морамо додати да

5 Bak, John S. "Escaping the Jaundiced Eye: Foucauldian Panopticism in Charlotte Perkins Gilman's 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 31.1 (Winter 1994): 39-46.

Crewe, Jonathan. "Queering 'The Yellow Wallpaper'? Charlotte Perkins Gilman and the Politics of Form." *Tulsa Studies in Women's Literature* 14 (Fall 1995): 273-293.

6 Crewe, Jonathan. "Queering 'The Yellow Wallpaper'? Charlotte Perkins Gilman and the Politics of Form." *Tulsa Studies in Women's Literature* 14 (Fall 1995): 273-293.

7 King, Jeannette, and Pam Morris. "On Not Reading Between the Lines: Models of Reading in 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 26.1 (Winter 1989): 23-32.

поменута реч за нас има позитивно значење јер једино у болесном наратор налази спас, то му даје снагу, подстиче га да пише, ствара и да се супротстави демонима рационалног света. У беспомоћности нараторовог лудила крију се средства победе уз помоћ којих ће једна заточена душа моћи да пише, ствара и живи.

Реч лекар (Physician) представља моћ, репресију сила закона које гуше слободу, креативност и спречавају наратора да буде срећан у свом лудилу. Све то својим понашањем показује супруг Џон, који би могао бити представник свих лекара менталних институција.

Catherine Golden⁸ наговештава да писање није место за изражавање сопства и сигурна област управо због новог начина постојања нараторовог сопства. Али упркос томе верујемо да управо тим новим преиспитивањем своје личности, колико год да је она уништена, поражена и гурнута у лудило наратор проналази сигурну базу свога живота и среће. Јер у том новом стању сталног преиспитивања он једино може да пише, ствара, постоји. И тиме читаоце убеђује у ужас и хорор кроз који пролази и објашњава радост коју осећа када се суочава са својим другим ја.

Тапете (Wallpaper) представљају оно друго ја, оно што је чудно потиснуто. Оне су узрок лудила али и среће. Њихове шаре и модели су поцепани баш као и наратор. Лудило изазива писање, писање изазива наратора а наратор изазива себе.

Заменица ја (I) показује позитивне промене наратора нарочито када је његово лудило подложно осуди и неконзистентно са здравим разумом. Ова заменица показује смисао сопства и могући смисао осуде. Можда неко треће, ја, ја фикције. Она упућује на другачију снагу, моћ али и бунт и нечисте мисли.

Жути мирис (Yellow smell) појачава дезоријентисаност, страх и збуњеност које наратора упућују на читање и писање подслојева тапета у којима се његова заточена личност ослобађа и потреса решетке свога затвора. То може бити мирис трулежи, мрака али за нервног болесника то је извор узбуђености и жеље за новим читањем.

Цепање тапета (Tearing the paper) јесте ослобађање наратора, право лудило помахниталости и беса. Овим чином се уништава норма, друштво и све силе које гуше. Ово омогућава долазак до идеалног сопства. Елиминише се оно друго које наратора спречава да дође до правог себе.

8 Golden, Catherine. "The Writing of 'The Yellow Wallpaper' A Double Palimpsest." *Studies in American Fiction* 17 (Autumn 1989): 193-201.

У схватању Jeannette King и Pam Morris препознајемо Лаканов концепт подвојеног ја. Имагинарно ја је одвојено од опажајног ја које постаје водиља, мотив за све будуће идеализације, самоодређивања и сопствено препознавање.

У овој краткој причи ја наратора, које се прилагођава, живи кроз трагање за својим потиснутим ја. Врхунац ове везе кулминира на крају приче, у чину цепања тапета, када наратор поцепа већи део тапета. Оно што остаје је ја које се не прилагођава и које није производ друштвене конвенције. Када жена, која је иза тапета, излази, не добијамо слику ослобађања и победу једног друштвеног идеала већ победу лудила. Поменута жена помаже наратору у цепању тапета, односно уништавању конвенционалног, друштвеног ја.

На крају наратор је и жена иза тапета, која је завезана, и она која је испред тапета, која везује. Наратор ствара тапете и тапете стварају њега. Наратор ствара лудило и лудило ствара њега.

Литература

Bak, John S. "Escaping the Jaundiced Eye: Foucauldian Panopticism in Charlotte Perkins Gilman's 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 31.1 (Winter 1994): 39-46.

Crewe, Jonathan. "Queering 'The Yellow Wallpaper'? Charlotte Perkins Gilman and the Politics of Form." *Tulsa Studies in Women's Literature* 14 (Fall 1995): 273-293.

Ford, Karen (1985). "The Yellow Wallpaper and Women's Discourse," *Tulsa Studies in Women's Literature*, volume 4, issue 2.

Gilman, Charlotte Perkins (1892). *The Yellow Wallpaper*, this edition Dover Publications, 1997.

_Golden, Catherine. "The Writing of 'The Yellow Wallpaper' A Double Palimpsest." *Studies in American Fiction* 17 (Autumn 1989): 193-201.

Haney-Peritz, Janice. "Monumental Feminism and Literature's Ancestral House: Another Look at 'The Yellow Wallpaper.'" *Women's Studies* 12 (1986): 113-128

Hochman, Barbara (2002). *The Reading Habit and "The Yellow Wallpaper"*. Duke University Press.

Hume, Beverly A. "Gilman's 'Interminable Grotesque': The Narrator of 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 28 (Fall 1991): 477-484.

Johnson, Greg. "Gilman's Gothic Allegory: Rage and Redemption in 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 26 (Fall 1989): 521-530.

King, Jeannette, and Pam Morris. "On Not Reading Between the Lines: Models of Reading in 'The Yellow Wallpaper.'" *Studies in Short Fiction* 26.1 (Winter 1989): 23-32.

- Knight, Denise D. "The Reincarnation of Jane: 'Through This' - Gilman's Companion to 'The Yellow Wall-paper.'" *Women's Studies* 20 (1992): 287-302.
- Lanser, Susan S. "Feminist Criticism, 'The Yellow Wallpaper,' and the Politics of Color in America." *Feminist Studies* 15 (Fall 1989): 415-437.
- Ryan, Alan (1988). *Haunting Women: Chilling Stories of Horror by Fourteen Acclaimed Women Writers*. Avon Books.
- Thomas, Deborah (1997). *The changing role of womanhood: from true woman to new woman in Charlotte Perkins Gilman's 'The Yellow Wallpaper'*.
- Thrailkill, Jane F. (2002). "Doctoring 'The Yellow Wallpaper,'" *ELH*, volume 69, issue 2.

Danka Kovačević, Dubravka Kovačević
THE NARRATOR'S MADNESS IN
CHARLOTTE GILMAN'S *THE YELLOW WALLPAPER*

Summary

The paper depicts the effect of confinement on the narrator's mental health, and her descent into psychosis. With nothing to stimulate her, she becomes obsessed by the pattern and color of the wallpaper. The narrator is forbidden from working, and has to hide her journal entries from her husband, so she can recuperate from what he calls a "temporary nervous depression—a slight hysterical tendency", a diagnosis common to women in that period. The windows of the room are barred, and there is a gate across the top of the stairs, allowing her husband to control her access to the rest of the house. In the end, the narrator imagines there are women creeping around behind the patterns of the wallpaper, and comes to believe that she is one of them